

ETIM. Deu ser nom de predi romà, derivat en plural -ANOS, del mateix NP romà que hem admès com a base de *Savellà* etc., o sigui ABELLUS (Schulze, 440).

PARÒNIMS: *Valentis* (Llémena), *Vallans* (Güell), probablement d'origen diferent.

Vellendo, V. Bellendo

VELLMARÍ, cova ~

'Foca', del ll. VITULUS MARINUS, 'vedell de mar': *DECat.* I, 755b47-51; IX, 90b30-91a41.

Sengles *Sa Cova des Vellmarí*, vora Cala Ratjada (Mallorca) i cap a Satgetia (Formells de Menorca) (XLIV, 38.21). Sengles *Es Veimari*, una cala a la costa E. d'Eivissa i un accident coster al S. de Formentera (*DECat.* IX, 91a4-6). J.F.C.

Vello, V. Vellurs, V. Vallors Veltragar, V. Voltregà Ven o Vena, V. Bena Venaca, V. Vin-

VENAL, Aigua ~

Derivat de *vena d'aigua* (*DECat.* IX, 95a21ss.), *pou de vana* etc.

Venaula, V. Banaula s. v. Manola Vençana, V. Vallençana Vencilló, V. Vensilló

EL VENDRELL

La capital del Baix Penedès.

PRON.: *al bəndrɛ́l*, oït a Bna., en el Penedès etc., sempre així, des de 1913. *Gentilici:* *vendrellencs*; *al vendrɛ́l* a la ciutat mateix i al Montmell (exc. 157, 1932).

MENC. ANT. 1036 segons Mas (*N.H.Bna.* v, 47) o 1037, doc. orig., llegit per J.Rius Serra (amb trossos suplerts segons el *Cart.*): Concòrdia entre Guitard, abat de St. Cugat i un Bernat Otger (B. Hodegari): «appetebat --- Bdu. terminum de *Kastelet*, per ripam stagni que dicunt *Kaldarii* (Calders), sive per ipsum *reger* qui est ante *Venrel*, sive ante < turrem Ste. Olive sive de ipso usque in serra q. est supra ipsa turre; appetebat Guitardus abba term. Ste. Olive sive de ipso kal-ler ('calder, estany') --- Episcopalem et per ipsas planas ultra < ipso *reger* prope Turre > q. sicunt < *Belvizi* >, sive --- *kastrum Kaladell*» (*Cart.* St. Cugat, II, 204.14): on reconeixem els noms dels pobles *Castellet*, *Calders*, *Sta. Oliva*, *la Bisbal*, *Bellvei*, *Calafell*; i és clar que *Venrel* no hi figura sinó com un lloc menor per tal de fixar la situació d'aqueix

rierol o *reguer*.

1180, l'abat de St. Cugat, per serveis rebuts, atorga a uns servidors «alodia nostre ecl., sci. ipsum vilare de *Coma Ruga* et in alio loco, prope ipsum *Venrel*, unam quadram terre --- infra te. castrorum --- de *Calders* et de *S. Vincencio*» (*Cart.* St. Cu. III, 282, § 11 32.6). Segons Font Rius (*C.d.p.*, p. 682), a mj. S. XI eren pagesos dependents de St. Cugat, però el 1183 en què l'anomenen «in loco q. vocatur *Venrel*» era ja una població populosa; 1359: «loch del *Venrel*» (*CoDoACA* XII, 30).

ETIM. No se n'havia escrit res que valgui la pena de reproduir: nota breu de Montoliu (*BDC* v, 36); J. Ramon i Vidales «*Vendrell Històric*, recull del que fou notari de la vila», 200 pp., 4^a, 1933. LM. de Nin Manyé, *Reseña Hist. de la vila de Vendrell*, Tarrag., 1888, ni que calgui refutar, perquè no ho mereix, la frívola invenció de Griera «que havia estat abans vora mar, i era un *Portus Veneris* (!), canviat en diminutiu per distingir-lo del rossell. *Portvendres*» (*ZRPb.* LIII, 430). És xocant que ho reporti *AlcM* sense tirar al cove una afirmació tan desvergonyida. La veritat és que és un de tants NLL provinents de NPP, com escau a poblacions de creixença tardana, tals com *Sabadell*, *Mataró*, *Morell*, *Rosell*, *Albagés*, *Centelles*, *Rubió*, *Gualter*, *Gombrèn* i tants altres. Fou Aebischer (*Top.* 33-34) el primer de dir-ho. Es tracta d'un NP ben corrent en les nostres fonts medievals.

947: «signum *Uenrello*» en un doc. de Terrassa (*BABL* VII, 388); «filii nostri *Vendrel* et *Dominica*» (*Cart.* Poblet, p. 50); 1251: en doc. de Vic (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 404); 1277: un «Ferrer *Vendrell*» funda un aniversari a Amer (Font Rius, o. c. p. 603n.5); Aebischer troba *Venrello*, -ellus en docs citats per Mas (*N.H.Bna.* IV, 58, IX, 25), i *AlcM* un *Venrellus* l'a. 928.

Només és que Aebischer no sap explicar-se bé la gènesi llatina d'aquest nom: que vacil·la entre relligar amb ll. *venerare* (d'on *Venerandus*) i un derivat de VENUS, -ERIS. Ja és això, però fóra incomprensible en leximòrfica llatina un *VENRELIUS que, a causa de l'empassegament d'Aebischer, forja *AlcM* i significaria 'el petit Venus' (!).

Es tracta, és clar, d'un diminutiu del nom tan conegut *Venerius*, *Veneria*, ben formats i ben freqüents en inscrrs.: *Venerius*, -eria, en inscrrs. hispàniques (CIL II, 2231; 114, 1743), i Schulze, 482, 523; i no menys en inscrrs. de Gàl·lia (XIV), d'on derivs. toponímics en -ACUM i -ANUM (*Vindry*, *Vendrans* etc.: Skok, § 341). Des de *Venerius* la formació VENERIELLUS sí que és ben normal, i l'evolució cap a *Vendrello* > *Ven(d)rell* és tan normal com la síncope de TIBERIANA en *Tiurana*, SEVERIANA en *Siurana*.

Com és natural tractant-se d'un derivat de *Venus*, la forma femenina està notablement ben representada: a. 851: *Venerella*, propietària d'una vinya vora la